

ЛИМА ДОКУМЕНТ: КРИШЋЕЊЕ, ЕВХАРИСТИЈА И СЛУЖБА СВЕШТЕНСТВА

Радивоје Симић*
Институт
за православно теологију,
Универзитет
Лудвиг Максимилијан,
Минхен

Апстракт: Документ — Кришћење, Евхаристија и служба свештенства — познатији као Лима документ је до данас један од најзначајнијих усвојених заједничких докумената у екуменском дијалогу. У себи носи литургијски карактер, а иако су православни дали важан допринос у његовом стварању, рецепција овог документа, нажалост, остаје релативна неизвесност у православној теологији.

Кључне речи: Лима документ, Вера и поредак, кришћење, Евхаристија, служба свештенства

Увод

Када је реч о екуменском дијалогу, односно о самим скуповима који се воде у оквиру овог дијалога између подељених хришћана, било да се ради о Светском савету цркава као највишој екуменској инстанци или билатералним дијалозима које Цркве воде између себе, многим теолозима, па и верницима у Православној Цркви ови појмови представљају својеврсну асоцијацију на нешто што није баш занимљиво и пре свега на нешто што нема конкретан епилог. У том смислу се ови скупови доживљавају у контексту пленарних заседања на којима се објављује одређено заједничко саопштење или зборник излагања различитих представника Цркава учесница, при чему се наглашавају сличности или разлике у учењу без конкретног циља ка којем се тежи, што би требало да буде коначно јединство свих.

* simicradivoje@gmail.com.

Оваквим сумњама и неповерењу у многоме је допринео и сам Екуменски покрет, тачније приступ Црква учесница самом дијалогу. Од почетног ентузијазма у првој половини XX века, до тоталног разочарења и умало краха током деведесетих година прошлог века, наведени покрет је пратила турбулентна историја тог времена. С друге стране, одржан је и велики број састанака на којима су се могле учавати „изложбе хришћанског нејединства“¹ без жеље за превазилажењем подељености, што је постепено утицало на то да нада у овај пројекат, нарочито код православних, почне да посустаје и готово се скоро изгуби. Ипак, на сву срећу, то се није догодило и екуменска мисија хришћана у свету је наставила даље свој пут. Један документ демантовао је све претходно изнете ставове и до данас је остао један од најважнијих заједничких докумената усвојених под окриљем Светског савета цркава (Комисија за веру и поредак), а то је *Кришћење, Евхаристија и служба свештенства*, донет у Лими 1982. године.

И док је у окриљу западног хришћанства, пре свега у црквама енглеског и немачког говорног подручја овај документ предмет расправе, не само унутар цркава, већ представља и тему изучавања на академском нивоу, некако је на православном Истоку његова рецепција прошла неопажено и без неког већег интересовања. Иста судбина није заобишла ни Српску Православну Цркву и њено академско богословље, иако су православни, према мишљењу многих савремених теолога, дали најважнији допринос у стварању наведеног документа. *Лима документи* јесте до сада најважнији усвојени екуменски документ литургијског карактера. Њиме се први пут конкретно покушао пружити нацрт (могуће) заједничке (екуменске) Литургије, при чему се као основ користио православни литургијски тип. Циљ овог рада јесте активирање интересовања, а самим тим и расправе на ову тему унутар православног богословља Српске Православне Цркве, како би се у будућности могао дати допринос, с једне стране конкретнијој академској рецепцији овог документа у православној теологији, а с друге стране његовом даљем развоју и коначној реализацији унутар самог Екуменског покрета.

1. Формирање текста

Документ који је усвојен на Конференцији Комисије за веру и поредак у Лими несумњиво носи литургијско-екуменски карактер и као такав је веома специфичан у екуменској сфери. Дотадашња документа усвајана под окриљем Светског савета цркава углавном су се бави-

¹ Георгије Флоровски, *Екуменски дијалог. Теологија и историја 1* (Пожаревац: Одбор за просвету и културу Епархије пожаревачко-браничевске, 2016), 99–121.

ла питањима Светог Писма, заједничких или различитих елемената у еклисиологији или, с друге стране, социјалним и етичким проблемима са којима се сусрећу хришћани у свету, али дотад ретко литургијским темама. Ту се први пут покушава реконструисати заједничка платформа за три елемента подједнако важна свим хришћанским конфесијама *Крштење — Евхаристија — служба свештенства*.² Овај документ представља најважнији документ литургијског карактера који је до сада усвојен, заједничким радом и заједничким напорима свих хришћанских конфесија у Светском савету цркава.³

1.1. Од Лунда до Акре

У сваком случају треба нагласити да овај документ није формиран у данашњем облику на Конференцији у Лими, већ историја његовог настанка сеже око три деценије уназад, а овде је само коначно потврђена и усвојена форма текста. Иницијатива која је покренула учеснике Светског савета цркава на расправу о литургијским питањима имала је две фазе. Прва је почела на Трећој светској конференцији Комисије за веру и поредак, одржаној у шведском граду Лунду, у периоду од 15. до 28. августа 1952. године,⁴ сада већ као део Светског савета цркава, која је према многим мишљењима била прекретница по питању правца којим се екуменски дијалог кретао. После те конференције се све више почиње расправљати о теми слављења заједничке Евхаристије и интензивно се покушава наћи консензус по овом питању. С тим у вези, Јирген Молтман наглашава: „То је била прекретница од упоредне ка христолошкој еклисиологији“,⁵ и даље „Ова промена од спољашње упоредне као унутрашњој повезујућој христолошкој еклисиологији одређује заправо пут

² Овај документ је у екуменским круговима познат и као БЕМ документ. Скраћеница означава званични назив на енглеском језику на којем је и настао оригинални текст: *Baptism, Eucharist and Ministry*. Текст документа се може наћи на енглеском, немачком, француском и шпанском језику на интернет страници Светског савета цркава. О томе видети подробније: <https://www.oikoumene.org/resources/documents/baptism-eucharist-and-ministry-faith-and-order-paper-no-111-the-lima-text>.

³ „Die Limapapire über ‘Taufe, Eucharistie und Amt’ wurde von vielen Kirchen als ein großer Schritt zur Gemeinschaft angesehen, wengleich die evangelischen Kirchen die Vorordnung des ‘Wortes’ vor die Sakramente eintragen müssen.“ Jürgen Moltmann, „Ökumene im Zeitalter der Globalisierungen. Die Enzyklika Ut unum sint in evangelischer Sicht“, in: *Ökumene wohin? Bischöfe und Theologen entwickeln Perspektiven*, ed. Bernd J. Hilberath and Jürgen Moltmann (Tübingen — Basel: Francke, 2000), 87–98.

⁴ Званични извештај са ове скупштине в. у: *Report of the Third World Conference on Faith and Order, Lund, Sweden: August 15–28, 1952*, Faith and Order Commission Paper No. 15 (Geneva: World Council of Churches, 1952).

⁵ Moltmann, „Ökumene im Zeitalter der Globalisierungen,“ 87–98.

екумене од 1952. године. 'Што се више приближимо Христу, више ћемо се приближити једни другима'. То је пут ка коренима сопствене традиције, који води цркве у заједницу Христову.⁶ Да поменута Конференција представља прекретницу у дијалогу слаже се и Петрос Василијадис: „Трећи Светски конгрес 'Вера и поредак' (сада већ као огранак ССЦ), одржан у Лунду 1952. године, представља временску границу од које започиње оно што називамо другим стадијумом, по питању православног приступа 'питању Светог Писма'. На овом конгресу формулисан је општеприхватљив критеријум за дефинисање Православља — а тај критеријум је била његова литургијска димензија."⁷

Одиста се од ове конференције у екуменским сусретима почиње више пажња посвећивати Евхаристији и заједничким елементима у еклисиологији, него што је то до тада био случај, када се дијалогу приступало из перспективе упоредне теологије. Конференција се састојала из шест секција, а највише пажње у овом документу привлачи литургијски живот, а у светлу надолазећег литургијског покрета у Римокатоличкој и Православној Цркви, који није остао стран ни протестантским заједницама (пре свих Лутеранима).⁸ Био је то један нови импулс у дијалогу који би се могао окарактерисати као литургијски, у којем се тежи ка потпуном јединству оствареном не само у учењу, већ и у Евхаристији.

Сходно томе, делегати на овој конференцији су, на основу одлука донетих на Другој светској конференцији одржаној у Единбургу 1937. године, развили концепт „Одређивање односа између речи и сакраманта“, који је подразумевао везу између „речи“ и „тајне“, односно сакраманталних и несакраманталних делова богослужења.⁹ Овде се ради о предлогу који настаје као резултат протестантско–православног дијалога: протестантске конфесије стављају акценат на први део који се тиче речи у Литургији (из тог разлога је велики акценат на проповеди, читању Светог Писма итд.), док православна традиција инсистира на литургији дела (под утицајем евхаристијског богословља), иако је први део неодвојив и једнако важан.

⁶ Moltmann, „Ökumene im Zeitalter der Globalisierungen,“ 87–98.

⁷ Петрос Василијадис, *Лекс оранги* (Крагујевац: Каленић, 2006), 70. Са овим се слаже и Генедиос Лимурис: „Bis in die 50er Jahre hinein war Glaube und Kirchenverfassung zu Fragen der Lehre (Augsburg, Westminster, die 39 Artikel) miteinander verglichen; aber nach Lund (1952) nahm die Arbeit eine entscheidend andere Wendung.“ — Genadios Limouris, „1982–1989: Das Lima-Dokument — Ein beschwerlicher Weg: Der Rezeptionsprozess und die orthodoxe Kirche“, *Ökumenisches Forum: Grazer Hefte für konkrete Ökumene*, Nr. 8 (1985): 324.

⁸ Gerhard K. Schäfer, *Eucharistie im ökumenischen Kontext: zur Diskussion um das Herrenmahl in Glauben und Kirchenverfassung von Lausanne 1927 bis Lima* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1988), 79–80.

⁹ Schäfer, *Eucharistie im ökumenischen Kontext*, 80.

У погледу односа речи и сакраманта, закључак Комисије разликује три аспекта: а) Центар богослужења је објава речи, којој је придодат сакрамент као потврда промисла; б) Сакрамент, односно Евхаристија, је суштински богослужбени акт, чија се припрема врши кроз читање Писма и проповед; в) Реч и сакрамент не могу бити раздвојени, већ се допуњују.¹⁰

Након Конференције у Лунду, покренута је једна нова иницијатива када је реч о тежњи ка литургијском јединству, а то је била тема „отвореног и затвореног причешћа“. Већ на овој конференцији привукла је пажњу изјава: „одбијање причешћа неке ко је крштен у Исусу Христу значи или негирати трансцендентну реалност крштења или изазивати раскол унутар Тела Христовог“.¹¹ Овим су се покушали успоставити темељи отвореног причешћа, што је и била тема на Конференцији Комисије за веру и поредак, одржаној од 12. до 26. јула 1963. године у Монтреалу,¹² али и поред тога резултати нису били позитивни, јер засад је то неприхватљив концепт за Православну Цркву.

1.2. Од Акре до Лиме

Друга фаза се може окарактерисати као фаза у којој је предложена структура и форма текста, а обухвата период седамдесетих година прошлог века, током којих је одржано неколико консултација на којима су изношени предлози. Дакле, овај део представља покушај конкретизације оне иницијативе која је покренута на претходним скуповима, пре свих на конференцијама Комисије за веру и поредак у Лунду и Светског савета цркава у Монтреалу.

Први такав предлог уследио је на Конференцији Комисије за веру и поредак у Акри (Гана), одржаној у периоду од 23. јула до 5. августа 1974. године.¹³ Комисија је на овој скупштини представила документ *Крштење, Евхаристија, рукоположење*,¹⁴ а који је предочен чланицама Светског савета цркава и који им је прослеђен да га оне испитају

¹⁰ Schäfer, *Eucharistie im ökumenischen Kontext*, 80–81.

¹¹ Reinhard Frieling, *Put ekumenske misli* (Zagreb: Matija Vlačić Ilirik, 2009), 193.

¹² Rodger Patrik, ed., *Montreal 1963: Bericht der Vierten Weltkonferenz für Glauben und Kirchenverfassung Montreal, 12. — 26. Juli 1963* (Genf: Ökumenischer Rat der Kirchen — Kommission für Glauben und Kirchenverfassung, 1963), 70.

¹³ Извештај са ове конференције видети у: ACCRA 1974. *Meeting of the Commission on Faith and Order, Paper No. 71* (Geneva: World Council of Churches — Commission on Faith and Order, 1974). Овде треба споменути да је Синод Руске Православне Цркве реаговао на овај текст и упутио примедбу на заступање ставова о рукополагању жена, тако да је у коначном тексту који је усвојен у Лими тај део измењен. Johannes Oeldemann, *Die Apsotolizität der Kirche im ökumenischen Dialog mit der Orthodoxie* (Paderborn: Bonifatius, 2000), 248.

¹⁴ ACCRA 1974. *Meeting of the Commission on Faith and Order*, 31–34.

и оцене.¹⁵ Текст је представљен следеће године на Петој генералној скупштини Светског савета цркава у Најробију, одржаној у периоду од 23. новембра до 10. децембра. Тада је оцењено да је у периоду од претходно одржане генералне скупштине Светског савета цркава у Упсали (4-20. јула 1968) уложено много времена и напора како би дошло до усвајања заједничког документа који се тиче „контровверзних“ тема, као што су крштење, Евхаристија и свештенство.¹⁶ На овој скупштини је такође констатовано да још није време за овако велики пројекат, али да Светски савет цркава и Комисија за веру и поредак настоје да се до решења дође и да се досадашњим заједничким изјавама успео достићи знатно виши ниво од оног ког су многе Цркве чланице на почетку биле спремне да прихвате.¹⁷ Детаљно су анализирани сви предлози текстова, где су цркве чланице извршиле допуне, док је скупштина је упутила позив да се сви предлози и примедбе доставе, како би се могао формулисати коначан текст којим би се постигао потпуни консензус.¹⁸

Наставак рада на формирању коначног текста обавила је Комисија за веру и поредак на својој конференцији одржаној у Бангалору (Индија), у периоду од 16. до 30. августа 1978. године,¹⁹ где је извршена ревизија и допуна текста из Акре.²⁰ Тај план ревизије се састојао од три

¹⁵ Са захтевом да свака Црква чланица допуни текст тамо где чланови тих посебних комисија буду сматрали да треба. Max Thurian, *Churches Respond to BEM. Official Responses to the „Baptism, Eucharist and Ministry text, Vol. I* (Geneva: World Council of Churches, 1986), 3; Schäfer, *Eucharistie im ökumenischen Kontext*, 192. Рад у овом смеру, нарочито на изради документа о Евхаристији и крштењу започео је од стране комисије за Веру и поредак још пре Генералне скупштине одржане у Упсали: „Die Kommission legte der Vollversammlung einen ersten Text über das Abendmahl vor und stellte darin die wesentlichsten Äußerungen zusammen, die auf ökumenischen Konferenzen verabschiedet worden waren. In den folgenden Jahren wurde ein paralleler Versuch über die Taufe unternommen“. Ова два текста су представљена на скупштини Комисије за веру и поредак у Лувену (1971), да би се о њима детаљније расправљало у Акри (1974) где је придодат и извештај о службама. Уп. Reinhard Groscurth, ed., *Von Uppsala nach Nairobi. Offizieller Bericht des Zentralausschusses des Ökumenischen Rates der Kirchen an die Fünfte Vollversammlung Nairobi 1975* (Bielefeld — Frankfurt: Eckart, 1975), 85. Текст извештаја о службама „The Ordained Ministry in Ecumenical Perspective“ видети у документу из Акре: ACCRA 1974. *Meeting of the Commission on Faith and Order*, 33–34.

¹⁶ Groscurth, ed., *Von Uppsala nach Nairobi*, 84.

¹⁷ Groscurth, ed., *Von Uppsala nach Nairobi*, 85.

¹⁸ „Der Aufruf der Vollversammlung in Nairobi wurde von den Kirchen ernst genommen: Rund 140 Antworten, Stellungnahmen von Arbeitsgruppen und Einzelpersonen eingeschlossen, aus ungefähr 100 Mitgliedskirchen gingen ein“. Schäfer, *Eucharistie im ökumenischen Kontext*, 192.

¹⁹ Извештај са ове скупштине в. у: *Sharing in one Hope: Reports and Documents from the Meeting of the Faith and Order Commission, 15–30 August, 1978, Ecumenical Christian Centre, Bangalore, India, Faith and Order Paper No. 92* (Geneva: World Council of Churches, 1978).

²⁰ Schäfer, *Eucharistie im ökumenischen Kontext*, 224; ово је наведено и у предговору Лима документа где стоји: „Das Material wurde von der Kommission für Glauben und Kirchenverfassung in Accra (1974), Bangalore (1978) und Lima (1982) diskutiert und revidiert“.

елемента: 1) У првом кораку се препоручује да се приликом обликовања документа направи разлика између заједничке изјаве која чини унутрашњу структуру текста и коментара који долазе након појединих параграфа; 2) Други моменат тиче се различитих теолошких мишљења и литургијске форме и њиховог међусобног односа; 3) Трећи део подразумева потпуно јединство остварено у вери и евхаристијском заједништву.²¹

Између свих наведених пленарних седница, састајале су се и поткомисије које су расправљале о темама крштења, евхаристије и службе свештенства. Њима је председавао Макс Туриан из манастира Тезе, а на тим поткомисијама су ови текстови даље дорађивани.²² Након многобројних допуна и измена, конструисан је један предлог текста који је усвојен у Лими, а који важи „као привремени закључак педесетогодишњих разговора о Евхаристији“²³, а посебно је занимљив јер су у њему учествовали православни и римокатолици. Тај пут није био нимало лак. Неколико година уназад комисија је радила неколико десетина измена и предлога да би се кроз мукотрпан процес коначно дошло до форме са којом су се сви сложили.²⁴

2. Крштење, Евхаристија и служба свештенства

Документ *Крштење, Евхаристија и служба свештенства* усвојен је на Конференцији Комисије за веру и поредак, одржаној у Лими од 3. до 15. јануара 1982. године. Сам текст састоји се из увода и три дела, као што је у наслову и наведено, а тиче се а) крштења (23 параграфа), б) Евхаристије (33 параграфа) и ц) службе свештенства у Цркви (55 параграфа), као и додатка који на крају представља скицу заједничке Литургије. У овом тексту су изложена заједничка виђења теолога, а по питању три свете тајне које су једнако важне за све хришћанске конфесије. Овде је занимљиво нагласити пневматолошки значај *Лима документа*, а којем је посебно допринела православна страна.

Први део текста тиче се крштења, а у њему се пружају тумачења основних елемената ове свете тајне са којима је сагласна свака конфесија. Тако се анализира настанак и значење крштења (параграфи 1 и 2), затим се ова света тајна посматра као „дар Духа“ (параграф 5) којим се стиче „чланство унутар Тела Христовог“ (Параграф 6), а ко-

²¹ Schäfer, *Eucharistie im ökumenischen Kontext*, 224

²² Предговор Лима документа.

²³ Frieling, *Put ekumenske misli*, 193.

²⁴ Schäfer, *Eucharistie im ökumenischen Kontext*, 224; Thurian, *Churches respond to BEM*, 3–4.

ја опет познаје различите праксе ступања у цркву (параграфи 11–13). Потом се говори о повезаности крштења и миропомазања (параграф 14), где се у коментару наглашава да оно своју потврду добија у Евхаристији. Први део документа се завршава констатацијом да међусобно признавање крштења води јединству и да би Цркве требало да у том смеру издају заједничка саопштења (параграфи 15–16), да би се последњи део тицао самог поретка ове свете тајне (параграфи 17–23).

После прве целине, долази део који се тиче Евхаристије, а који је веома занимљив из перспективе православне литургије. Најпре је дефинисано који значај има Евхаристија, а који се тиче свих хришћанских конфесија: „Евхаристија је пре свега сакрамент дара, који нам Бог даје у Христу силом Духа Светог. Сваки хришћанин прима тај дар спасења у заједници Тела и Крви Христове. У евхаристијском слављу, у једењу и пијењу хлеба и вина, Христос дели заједништво са самим собом. Сам Бог делује тако што Телу Христовом поклања живот и обнавља сваки уд. У складу са Христовим обећањем, сваки крштени члан Тела Христовог прима опроштај грехова (Мт. 26, 28) и предзнак вечног живота (Јн. 6, 51–58). Иако је Евхаристија суштински једно јединствено, у себе затворено дело, она би овде требало да буде сагледана у следећим аспектима: Благодарност Оцу, сећање на жртву Христову, призив Светог Духа, заједница верујућих и гозба Царства Божијег“ (параграф 2). Дакле, пронађена је заједничка дефиниција Евхаристије, а која своје утемељење има у Новом Завету. Евхаристија је дар који се силом Светог Духа шаље свима. Ово је веома битан моменат, када се наглашава улога Светог Духа у Евхаристији, односно Литургији, јер је у западној теолошкој мисли током протеклих неколико векова улога Духа била запостављена,²⁵ при чему се у овом документу пневматологија поново оживљава и то под утицајем православне теологије.

Затим је извршена подела чина Евхаристије на: а) благодарност Оцу (параграфи 3–4); б) анамнезу или сећање на страдање Христово (меморијал) (параграфи 5–13); в) призив Светог Духа (параграфи 14–18); г) заједницу верујућих (Communio) (параграфи 19–21) и д) гозбу Царства Божијег (параграфи 22–26). Овде је још једном наглашена улога Светог Духа у Евхаристији, па тако у коментару 13 стоји: „Многе цркве верују да Исусовим речима и силом Духа Светог хлеб и вино у Евхаристији стварно, иако потпуно на тајанствен начин, постају Тело и Крв васкрслог Христа, односно живог Христа, који је присутан

²⁵ Златко Матић, *Да истинујемо у љубави. Званични богословски дијалог Православне и Римске Католичке Цркве* (Пожаревац: Одбор за просвету и културу Епархије пожаревачко-браничевске, 2013), 52.

у свој својој пуноћи.“ Даље се истиче: „Свети Дух чини да је нас ради распети и васкрсли Христос заиста присутан у евхаристијском слављу (Параграф 14). Дакле, целокупан догађај Евхаристије је неодвојив од Духа Светог, те је његова улога овде од изузетног значаја.

Слична је ситуација и са трећим делом документа који говори о службама у Цркви. Такође је наглашена улога Светог Духа која је утемељена у новозаветним цитатима: „Нови Завет не описује само једну структуру свештенства, која би могла да послужи као модел или стална норма за сваку будућу службу у Цркви. У Новом Завету налазе се различите форме, које су постојале на разним местима и у различитим временима. У њима је деловао Дух Свети водећи Цркву у њеном животу, богослужењу и мисији, а елементи ове ране разноликости су се даље развијали и на крају формирали универзалну структуру свештенства“ (параграф 19). Дух Свети је тај који конституише Цркву, у којој постоје различите службе: „Црква као Тело Христово и есхатолошки народ Божији бива структурирана и изграђена од Светог Духа кроз мноштво дарова или служби“ (параграф 23). Многи харизматски дарови који постоје у Цркви јесу дар Духа: „Заједница, која пребива у сили Светог Духа означена је мноштвом харизматских дарова. Дух је давалац различитих дарова који употпуњују живот заједнице“ (параграф 32). Нарочито је наглашена улога Светога Духа у делу који се тиче апостолске сукцесије,²⁶ где се каже да „Свети Дух одржава Цркву у апостолској традицији до завршетка историје у Царству Божијем“ (параграф 34), као и деловање благодати која се излива на новорукоположене, где је „рукоположење један нови призив Божији, да се новорукоположени силом Светог Духа прими у нову свезу“ (параграф 42а).

2.1. Рецепција документа у Православној Цркви

Као што је већ више пута наведено, веома важну улогу у формирању текста *Лима документа* имала је православна страна, што је до некле и очигледно уколико се погледа сама суштина текста чију основу чини православна пневматологија. О томе је занимљив осврт дао и Рајнхард Фрилинг: „Под утицајем православаца читаво евхаристијско догађање описано је као деловање у Духу Светоме. Што се тиче заједнице, призив Светога Духа (епиклеза) је конститутиван и Дух Свети је тај који чини Распетог и Васкрслог Христа присутним у Вечери Го-

²⁶ Апостолска сукцесија овде игра веома важну улогу. Heinrich Fries / Karl Rahner, *Einigung der Kirchen — reale Möglichkeit* (Freiburg im Breisgau — Basel — Wien: Herder, 1983), 114–116

сподњој.²⁷ Слично тврди и Јован Мајендорф: „Али постоје ситуације — као на пример, случај недавног документа ССЦ-а *Кршћење, Евхаристија и службе* — када снажан и јасно изражен православни глас успева у достизању напретка у неким суштинским ставовима вере.“²⁸

Стога, треба нагласити да су у овом случају два елемента од пресудног значаја: 1) Улога Светога Духа у Светим Тајнама и 2) Епиклеза. Када је реч о улози Светог Духа, то је у самом тексту јасно дефинисано формулацијом да је целокупан литургијски догађај неодвојив од Светог Духа, као што је неодвојив од Оца који шаље благодат кроз Сина. Дакле, пневматологија поново постаје тема интересовања „западне“ еклисиологије као и самих екуменских скупова. Тако је, на пример, тема скупа на Седмој генералној скупштини Светског савета цркава у Канбери, одржаној у периоду од 7. до 20. фебруара 1991. године гласила „У знаку Светог Духа“,²⁹ где се може повући паралела са утицајем Лиме. Други важан допринос *Лима докуменџа* је епиклеза, која је кроз векове била потиснута у западној литургијској традицији, а у њему поново почиње да буде тема интересовања. Овим документом се и епиклеза ставља у исту раван са анамнезом, где Евхаристија заправо представља спомен и оприсутњење целокупног домостроја спасења, а не само пуко сећање на страдање.

Православна страна је била задовољна усвајањем овог документа, којим је направљен огроман корак у дијалогу, али ипак је указано на то да православни не могу безусловно да прихвате овај предлог, јер унутар текста не проналазе потпуну веру Цркве кроз векове,³⁰ те као такав неће никад комплетно бити прихваћен.³¹ Сходно томе сазвана је једна међуправославна консултација, која је одржана у Бостону, у периоду од 11. до 18. јуна 1985. године, а на којој су учествовали и представници оријенталних Цркава.³² У извештају са ове конференције учесници су указали на неке недостатке које садржи текст *Лима докуменџа* и које би требало детаљније обрадити, а те примедбе се углавном тичу пневматолошких стајалишта.³³

²⁷ Frieling, *Put ekumenske misli*, 193.

²⁸ Јован Мајендорф, „Православље и екуменизам“, у *Православље и екуменизам*, ур. Александар Ђаковац (Београд, Хришћански културни центар, 2005), 143–156.

²⁹ Извештај са Седме скупштине Светског савета цркава видети у: Walter Müller-Römheld, ed., *Im Zeichen des Heiligen Geistes. Bericht aus Canberra* (Frankfurt am Main: Otto Lembeck, 1991.)

³⁰ Frieling, *Put ekumenske misli*, 195;

³¹ „Auch wenn das Lima-Dokument ein Dokument theologischer Konvergenzen ist, wird es übrigens niemals als Ganzes von der Orthodoxie angenommen werden können.“ Limouris, „1982–1989: Das Lima-Dokument“, 326.

³² Извештај са ове конференције видети у: Athanasios Basdekis, *Orthodoxe Kirche im ökumenischen Dialog* (Frankfurt am Main: Otto Lembeck, 2006), 364–372.

³³ Basdekis, *Orthodoxe Kirche im ökumenischen Dialog*, 364–372.

Тако, у односу на први део документа, делегати овог скупа упућују да се појасни: а) веза између јединства Цркве и јединства у крштењу (параграф 6); б) улога Светога Духа у крштењу и однос крштења и миропомазања, односно веза воде и Духа, утеловљења чланова у Тело Христово (параграфи 5 и 14); в) улога „егзорцизма“ и одрицање од злога у крштењу (параграф 20); г) појмови „знак“, „светотајински знак“, „симбол“, „носилац службе“ (параграф 22), „морални живот“, као и други слични појмови који се појављују у тексту.

У делу документа који се тиче Евхаристије упућује се на појашњења: а) односа Евхаристије и еклисиологије у светлу евхаристијског бића Цркве и схватање Евхаристије као „Тајне Христове“, односно „Тајне Цркве“ (параграф 1); б) односа између суделовања у Евхаристији и јединства вере; в) улоге Светог Духа у Евхаристији, са посебним освртом на однос између епиклезе и анамneze (параграфи 10 и 12) г) везе између Евхаристије и покајања, исповести и измирења са евхаристијском заједницом; д) значења појмова „жртва“ (параграф 8), „реално присуство“ (параграф 13), „заступник“ (параграф 29), као и импликација формуле „сврха причешћивања“ за очување евхаристијских елемената (параграф 15); ђ) учешћа крштене деце у Евхаристији.

Када је реч о трећем делу документа, овде се упућује на: а) везу службе свештенства данас са службом апостола као и апостолском сукцесијом (параграфи 10, 35); б) разлику између дара свештенства народа Божијег у целини и дарова служби клира, са посебним освртом на Павлово учење о различитим даровима чланова Тела Христовог (параграф 17 и коментар); в) питање рукополагања жена (параграф 18); г) однос између епископа, свештеника и ђакона; д) однос између епископа и Евхаристије.

Закључак

Уколико двадесети век није означен само као век еклисиологије, већ истовремено и као век екуменског дијалога,³⁴ онда тим поводом треба нагласити да екуменски дијалог XX века није био само дијалог у погледу Светог Писма и упоредне еклисиологије, већ и дијалог на пољу литургијског богословља. Иако документ из Лиме није доживео у Православној Цркви ону рецепцију каква се очекивала, треба ипак нагласити да он до данас остаје најважнији екуменски документ литургијског карактера, па чак би се можда могао сматрати и најважнијим усвојеним екуменским документом уопште. У њему је направљен

³⁴ Limouris, „1982–1989: Das Lima-Dokument“, 321–347.

први конкретан корак, а то је отварање кључног поглавља у дијалогу — питања литургијског заједништва. У том смислу постоје два приступа овој проблематици. Први је протестантски, који сматра да просто треба прво остварити евхаристијско заједништво, након чега следи договор о остваривању консензуса у учењу. Насупрот томе други, православни приступ, будући под утицајем принципа *lex orandi lex credendi*, најпре подразумева постизање јединства у учењу, да би се након тога могло говорити о евхаристијском заједништву.

Наравно, преамбициозно би било очекивати да у релативно кратком периоду може доћи до потпуног јединства свих хришћана, али ова етапа у историји хришћанских заједница мора наставити свој развојни процес и неопходно је још много труда и времена како би се на крају могло рећи да такав развој није био узалудан, већ да је дао резултат. Екуменски процес мора наставити свој пут даље, а задатак свих хришћана јесте да истрају на том путу. У том смислу нарочито је важна улога православних хришћана, који треба да сведоче истину вере и пред другим хришћанима у свету. Имајући такав контекст у виду, документ *Кришћење, Евхаристија и служба свешћенства* представља дело од изузетног значаја, јер је њиме започет један процес који ће се даље развијати све до постизања потпуног сагласја.

* * *

Библиографија

Извори:

- ACCRA 1974. *Meeting of the Commission on Faith and Order*. Faith and Order Paper No. 71. Geneva: World Council of Churches — Commission of Faith and Order, 1974.
- Baptism, Eucharist, and Ministry*. Faith and Order Paper No. 111. Geneva: World Council of Churches, 1982.
- BEM — *Lima document*: <https://www.oikoumene.org/resources/documents/baptism-eucharist-and-ministry-faith-and-order-paper-no-111-the-lima-text> (посећено 25.08.2021).
- Report of the Third World Conference on Faith and Order, Lund, Sweden: August 15–28, 1952*. Faith and Order Commission Paper No. 15. Geneva: World Council of Churches, 1952.

Sharing in one Hope: Reports and Documents from the Meeting of the Faith and Order Commission, 15–30 August, 1978, Ecumenical Christian Centre, Bangalore, India. Faith and Order Paper No. 92. Geneva: World Council of Churches, 1978.

Литература:

- Basdekis, Athanasios. *Orthodoxe Kirche im ökumenischen Dialog.* Frankfurt am Main: Otto Lembeck, 2006.
- Василиадис, Петрос. *Лекс оранги.* Крагујевац: Каленић, 2006.
- Groscurth, Reinhard, ed. *Von Uppsala nach Nairobi. Offizieller Bericht des Zentralausschusses des Ökumenischen Rates der Kirchen an die Fünfte Vollversammlung Nairobi 1975.* Bielefeld — Frankfurt: Eckart, 1975.
- Limouris, Genadios. „1982–1989: Das Lima-Dokument — Ein beschwerlicher Weg: Der Rezeptionsprozess und die orthodoxe Kirche“. *Ökumenisches Forum: Grazer Hefte für konkrete Ökumene*, Nr. 8 (1985): 321–347.
- Мајендорф, Јован. „Православље и екуменизам“. У *Православље и екуменизам*, ур. Александар Ђаковац, 143–156. Београд, Хришћански културни центар, 2005.
- Матић, Златко. *Да иштинujemo у љубави. Званични боџословски дијалоџ Православне и Римске Каџолицке Цркве.* Пожаревац: Одбор за просвету и културу Епархије пожаревацко-браничевске, 2013.
- Moltmann, Jürgen. „Ökumene im Zeitalter der Globalisierungen. Die Enzyklika Ut unum sint in evangelischer Sicht.“ In *Ökumene wohin? Bischöfe und Theologen entwickeln Perspektiven*, edited by Bernd J. Hilberath and Jürgen Moltmann, 87–98. Tübingen — Basel: Francke, 2000.
- Müller-Römheld, Walter, ed. *Im Zeichen des Heiligen Geistes. Bericht aus Canberra.* Frankfurt am Main: Otto Lembeck, 1991.
- Oeldemann, Johannes. *Die Apsotolizität der Kirche im ökumenischen Dialog mit der Orthodoxie.* Paderborn: Bonifatius, 2000.
- Rodger, Patrik, ed. *Montreal 1963: Bericht der Vierten Weltkonferenz für Glauben und Kirchenverfassung Montreal, 12. — 26. Juli 1963.* Genf: Ökumenischer Rat der Kirchen — Kommission für Glauben und Kirchenverfassung, 1963.
- Schäfer, Gerhard K. *Eucharistie im ökumenischen Kontext: zur Diskussion um das Herrenmahl in Glauben und Kirchenverfassung von Lausanne 1927 bis Lima 1982.* Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1988.
- Thurian, Max, *Churches Respond to BEM. Official Responses to the Baptism, Eucharist and Ministry Text, Vol. I.* Geneva: World Council of Churches, 1986.

Флоровски, Георгије. *Екуменски дијалоџи. Теологија и историја 1*. Пожаревац: Одбор за просвету и културу Епархије пожаревачко-браничевске, 2016.
Frieling, Reinhard. *Put ekumenske misli*. Zagreb: Matija Vlačić Ilirik, 2009.
Fries, Heinrich / Rahner, Karl. *Einigung der Kirchen — reale Möglichkeit*. Freiburg im Breisgau — Basel — Wien: Herder, 1983.

Примљено: 27. 8. 2021.
Исправљено: 11. 11. 2021.
Одобрено: 11. 11. 2021.

LIMA DOCUMENT: BAPTISM, EUCCHARIST AND MINISTRY

Radivoje Simić

*Institute of Orthodox Theology,
Ludwig Maximilian University, Munich*

Summary: *One of the most important ecumenical documents — the Lima document (1982), has adopted as a result of a long-term effort of the Faith and Order Commission, and since then it holds the unquestionable primacy among numerous joint documents, both within the seventy-year history of the World Council of Churches, and within the bilateral dialogues of various Christian denominations. But while the Lima document within the “Western Christianity” — especially in the churches of the English and German-speaking areas — is the subject of permanent pastoral and academic discussions, somehow within the Orthodox East — thus, within the context of the Serbian Orthodox Church, too — its proper theological reception is missing. This may be surprising if we take into consideration that, according to the opinion of many contemporary theologians, the Orthodox made an irreplaceable contribution to the creation of the Lima document — the greatest liturgical document of the ecumenical importance so far. The intention of this document was to provide a concrete framework of a (possible) joint (ecumenical) Liturgy, using the Orthodox liturgical rite as a basis. The purpose of this paper is to reactivate the discussion on the Lima topic within the Serbian Orthodox circles, aiming to foster a proper academic reception of this document in Orthodox theology, as well as to contribute to the further development of its content and possible realization of its goals within the ecumenical movement in the future.*

Key words: *Lima document, Faith and Order, Baptism, Eucharist, Ministry.*